

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім.Т.ШЕВЧЕНКА В КАНАДІ – НА ПОРОЗІ ЮВІЛЕЮ

60 років тому, а саме 17 жовтня 1949 р., в Торонто відбулася знаменна подія: науковці-українці, що недавно прибули до Канади з повоєнної Європи, заснували Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді. Спонукала їх до того безкорислива любов до України та благородне бажання підтримувати і плекати українську науку, що на той час у Радянському Союзі не тільки не мала можливості належно розвиватися, а, навпаки, всіляко фальсифікувала та перекручувала історичні факти про Україну та її народ. Тим самим, вони продовжили на північно-американському континенті працю, що була розпочата їхніми попередниками ще в останній третині XIX ст. у Львові.

Як відомо, перше Наукове Товариство ім. Шевченка було засноване в Україні в 1873р. Впродовж більш як шести десятиліть в умовах бездержавної нації НТШ функціонувало як фактична українська академія наук. В 1940 р., після того, як Галичина була приєднана до Радянського Союзу, товариство було ліквідоване. В 1947р. українці вчені – втікачі з поневоленої України поновили діяльність товариства у Мюнхені, а коли подальша повоєнна доля розпорошила українців по різних країнах та континентах, осередки товариства виникли в США, Канаді і Австралії.

Хто ж були ті перші сподвижники, що прищепили любов до української науки на канадському ґрунті? Ось лише кілька імен: хемік Євген Вертипорох, археолог Ярослав Пастернак, зоолог Володимир Бригідер, географ Іван Тесля, інженери Андрій Палій, Роман Голод та Омелян Тарнавський...

Першим головою був обраний проф.Є.Вертипорох, його заступником проф.В.Бригідер, секретарем д-р І.Тесля. Не сподівалися вони за свою ініціативу ні посад ні винагород, навпаки, змушені були заробляти на прожиття фізичною, чи іншою, далекою від науки, працею. А вечорами просиджували в бібліотеках, збираючи та обробляючи необхідну інформацію, та пишучи фундаментальні дослідження, що сьогодні є окрасою української науки. З-поміж тих перших досліджень згадаю хоча б об'ємну книгу Я.Пастернака "Археологія України" (1961), 5-томове видання Степана Килимника "Український рік у народних звичаях в історичному освітленні" (1955-56 рр.), книгу Івана Теслі "Українське населення Канади" (1968), видання Івана Тиктора "Історія українського війська" (1953) та "Історія української культури" (1964). Минав час, зростало і міцніло товариство, мінявся характер та обсяг його діяльності.

Крім Торонта, виникли осередки в Едмонтоні, Оттаві і Монреалі. Науковці об'єднувалися у секції за фаховими інтересами. На сьогодні товариство об'єднує більше 200 членів. Більшість з них здобули освіту в Північній Америці і працюють на академічних посадах в університетах, а історія, мова, література, мистецтво України стала їх фаховим предметом зацікавлення. Завдяки їхній активній науковій діяльності дослідження, що стосуються України, і які здебільшого публікуються англійською (або українською) мовами, стали невід'ємною часткою світової науки.

Так, наприклад, широко відомі праці “Україна. Історія” професора Університету Йорк в Торонті Ореста Субтельного, “Російський централізм і українська автономія” директора Канадського Інституту Українських Студій при Альбертійському Університеті в Едмонтоні Зенона Когута, “Історія України” професора Торонтонського університету Павла Маґочі; здобули міжнародне визнання численні літературознавчі студії професорів Торонтонського університету Данила Струка і Максима Тарнавського, професора університету Альберти Олега Ільницького і професора Манітобського університету Мирослава Шкандрія, мовознавчі студії професора Торонтонського університету Миколи Павлюка; милують око по усій Канаді чудові українські церкви, створені професором архітектури університету Мек Ґілл в Монреалі Радослава Жука, і таких здобутків можна б назвати значно більше.

Крім того, членами НТШ є і визначні науковці з різних ділянок точних наук, як, наприклад, професор інженерії Торонтонського університету, автор багатьох праць про електроенергію та блискавку Василь Янішевський, професори фізики Університету Йорк Юрій Даревич і Марко Горбач, дослідник з ділянки металургічної хемії Володимир Мацьків, та інші. За час своєї діяльності НТШ видало понад сорок томів, що включають як монографії так і збірки статей, та організувало низку наукових конференцій.

Інша важлива ділянка діяльності товариства – організація щомісячних доповідей, до яких залучаються провідні науковці з Північної Америки та Європи, зокрема, й з України. Ці доповіді, що звичайно приваблюють багато слухачів та часто викликають жваві дискусії, інформують всіх зацікавлених про найновіші дослідження в найрізноманітніших ділянках сучасної науки, перш за все, так чи інакше пов'язаної з Україною.

Одна з останніх ініціатив НТШ – відновлення діяльності літературного об'єднання “Слово”, яке збирає широке коло шанувальників української поезії та прози. 30 жовтня цього року НТШ в Канаді, яке очолює тепер доктор мистецтвознавства, професор Університету Йорк Дарія Даревич, буде святкувати свій ювілей. Готується цілоденна конференція, на тему “Минуле, сучасне, майбутнє НТШ в Канаді”, на яку запрошено науковців з усієї Канади та інших країн. Має бути і круглий стіл, де обговорюватимуться напрямні майбутньої роботи. Ясно одне: товариство є одним з вагомих та авторитетних об'єднань українців в Канаді. Від підтримки його життєдіяльності великою мірою залежить подальша розбудова української науки на північно-американському континенті.

Управа і члени НТШ в Канаді, 1959 рік Торонто. Сидять зліва: інж. Іван Іванис, проф. Є Вертипорох (голова), інж. Осип Сецінський. Стоять зліва: мґр. Роман Медвідь-Терлецький, д-р Матей Гута, проф. Валеріян Ревуцький, мґр. Іван Скрипчук.

Дагмара Турчин-Дувірак, пресовий референт НТШ